

Charakterystyka umowy spedycji

Umowa spedycji zaliczana jest do kategorii umów o świadczenie usług,¹ a przedmiotem umowy spedycji jest dokonywanie przez spedytora czynności spedycyjnych na rzecz zleceniodawcy.² Zleceniodawcą może być dowolna osoba fizyczna lub prawna, lecz nie powinien być nią np. przewoźnik, gdyż z celu i sensu działalności spedycyjnej wynika, że polega ona na opiece nad przesyłką z ramienia użytkownika transportu. Drugą stroną umowy spedycji jest spedytora. Spedytorem jest najczęściej przedsiębiorstwo uprawnione do świadczenia usług spedycyjnych w sposób zawodowy, za wynagrodzeniem, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, do wysłania lub odbioru przesyłki albo do dokonania innych usług związanych z jej przewozem.

Umowę spedycji uważa się za zawartą z chwilą otrzymania przez spedytora zlecenia spedycyjnego, jeżeli jego postanowienia, wraz z poprzedzającą wpływ zlecenia i wiążącą w chwili jego złożenia ofertą spedytora, przewidują wszystkie istotne postanowienia umowy spedycji. W innym przypadku do zawarcia umowy spedycji dochodzi z chwilą ustalenia pomiędzy stronami wszystkich istotnych warunków tej umowy. W przypadku braku zamiaru wykonania usługi spedytora winien bez zwłoki powiadomić o tym składającego zlecenie.

Umowa spedycji należy do kategorii umów **konsensualnych**³ (ponieważ ani przepisy kodeksowe, ani inne unormowania nie uzależniają zawarcia umowy spedycji od przekazania przesyłki spedytora) oraz **kwalifikowanych** (ponieważ przedmiotem umowy spedycji mogą być jedynie usługi spedycyjne, wykonywane przez firmy zawodowo i zarobkowo trudniące się wykonywaniem tego typu czynności).

Przepisy regulujące spedycję nie przedstawiają szczegółowego katalogu zadań, których wykonanie należy do spedytora. Kodeks Cywilny (KC) zadania spedytora przedstawia zaledwie w kilku artykułach (794, 797, 798 i 800). Wg KC spedytora zobowiązuje się do wysłania lub odbioru przesyłki albo do dokonania innych usług związanych z jej przewozem (art. 794). Oprócz tej zasadniczej czynności spedytora obowiązany jest do podejmowania czynności potrzebnych do uzyskania zwrotu nienależnie pobranych sum z tytułu przewoźnego, cła i innych należności związanych z przewozem przesyłki (art. 797) oraz do podjęcia czynności potrzebnych do zabezpieczenia praw dającego zlecenie lub osoby przez niego wskazanej względem przewoźnika albo innego spedytora (art. 798). Spedytora może także sam dokonać przewozu (art. 800).

Czynności spedycyjne można podzielić na:

1. dotyczące zorganizowania przewozu;
2. zawarcia umowy o przewóz;
3. związane z oddaniem/odebraniem ładunku dla/od przewoźnika;

¹ Charakterystycznymi cechami usług są: niematerialność, nierozłączność między konsumentem a procesem świadczenia usługi, różnorodność, niemożność przechowywania (nietrwałość) oraz często brak przeniesienia prawa własności.

² Termin „usługa spedycyjna” nie jest tożsamy z pojęciem „czynność spedycyjna”. „Usługa spedycyjna” to zespół czynności spedycyjnych wykonywanych dla jednego kontrahenta i w ramach jednej umowy spedycji. Obejmuje ona wszystkie czynności spedycyjne określonego typu (W. Januskiewicz, *Spedycja międzynarodowa w polskim handlu zagranicznym*, Warszawa 1974, s.99). Synonimem pojęcia „usługa spedycyjna” jest pojęcie „operacja spedycyjna”, używane w handlu morskim. Pojęcie „operacja spedycyjna” obejmuje wszystkie czynności związane z przemieszczeniem towarów w oparciu o jeden konosament (Z. Dmowski, *Efektywność usług w handlu zagranicznym ze szczególnym uwzględnieniem spedycji w eksporcie drogą morską*, Wydawnictwo WSE, Sopot 1968, s.92). Czynności spedycyjne, pomimo różnego charakteru, charakteryzują się dwoma ważnymi cechami, które pozwalają na zaliczenie ich do kategorii usług spedycyjnych: 1. muszą to być czynności związane z przewozem rzeczy i pełniące w stosunku do tego przewozu rolę pomocniczą 2. muszą to być czynności co najmniej organizowane (mogą być także realizowane) przez spedytora.

³ Konsensualne prawo – prawo będące następstwem zgodnych oświadczeń woli obu stron. Słownik Wyrazów Obcych, PWN, Warszawa 1995, s.586.

4. dodatkowe związane z przesłaniem ładunku (np. roboty ładunkowe, przewóz przesyłki, dowieszenie/odwieszenie ładunku do/od głównego środka transportu, pakowanie, składowanie, wykonywanie za klienta czynności bankowych).⁴

Pierwsze trzy grupy czynności obejmują właściwe czynności spedycyjne (tzw. spedycję czystą), które są przez spedytora faktycznie wykonywane. Wykonywanie czynności z czwartej grupy nie stanowi usługi spedycyjnej, natomiast ich zorganizowanie może być zaliczone do czynności spedycyjnych.

Przy wysłaniu przesyłki od nadawcy do odbiorcy czynności spedycyjne polegają w szczególności na:

1. sprawdzeniu prawidłowości zlecenia, dostateczności danych i dokumentów potrzebnych do wysłania przesyłki odbiorcy oraz zawarcia odpowiednich umów przewozu i na udzielaniu wskazówek w tym zakresie zgodnie z przepisami;
2. zamawianiu potrzebnych środków przewozowych;
3. sprawdzeniu stanu przesyłki, jej masy, liczby sztuk i stanu opakowania, ocechowania i zaadresowania przesyłki oraz przyjęciu jej w celu nadania do przewozu;
4. wypełnieniu dokumentów przewozowych;
5. sprawdzeniu przydatności zamówionych środków przewozowych;
6. przekazaniu przesyłki przewoźnikowi;
7. nadzorze przy załadunku towaru i właściwym umieszczeniu w/na środku transportowym;
8. zawarciu umowy przewozu;
9. dokonaniu na rachunek zleceniodawcy wpłat związanych z zawarciem umowy;
10. podjęciu wtórnika listu przewozowego;
11. przekazaniu zleceniodawcy wszystkich dokumentów dotyczących wysłanej przesyłki;
12. zaawizowaniu odbiorcy (w razie potrzeby) o wysłaniu przesyłki na jego adres;
13. zapewnieniu (w razie potrzeby) dozoru nad przesyłką w czasie przewozu.

Przy odbiorze przesyłki czynności spedycyjne polegają na:

1. czuwaniu nad nadejściem przesyłki;
2. zawiadomieniu zleceniodawcy o nadejściu przesyłki i dokonaniu dalszych czynności zgodnie z otrzymanymi zleceniami;
3. odebraniu przesyłki z dokumentami na podstawie pełnomocnictwa otrzymanego od zleceniodawcy, sprawdzeniu jej stanu, masy, liczby sztuk i zgodności z innymi danymi wskazanymi w dokumentach przewozowych lub handlowych oraz na uiszczeniu na rachunek zleceniodawcy należności ciężących na przesyłce;
4. sporządzeniu lub dopilnowaniu sporządzenia odpowiednich protokołów dotyczących szkody w razie jej powstania i niezwłocznym zawiadomieniu o tym zleceniodawcy;

⁴ Inny podział czynności spedycyjnych obejmuje m.in.: poradnictwo spedycyjne, przygotowywanie ładunku do przewozu, konsolidowanie ładunków i dekonsolidacja, dostarczanie towaru do miejsca załadunku na główny środek transportu, sporządzanie i/lub kompletowanie dokumentów, zawieranie umów z przewoźnikami i firmami wykonującymi usługi techniczno-wykonawcze na rzecz ładunku, składowanie towarów, załadowywanie i wyładowywanie towarów w różnych relacjach, ubezpieczanie towaru, opieka nad ładunkiem w czasie przewozu (konwojowanie), przejmowanie i/lub przekazanie ładunku przewoźnikowi, awizowanie, stwierdzenie ilości/jakości przesyłanego ładunku oraz załatwianie spraw związanych z zabezpieczeniem interesów zleceniodawcy w razie uszkodzeń lub ubytku ładunku, załatwianie spraw związanych z kontrolą celną i innymi urzędowymi kontrolami ładunków oraz z przygotowaniem towarzyszących tym kontrolom dokumentów oraz regulowanie należności z tytułu kosztów przewozu oraz innych usług świadczonych na rzecz ładunku. *Transport i spedycja w handlu zagranicznym*, praca zbiorowa pod red. Z. Krasuckiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1994, s.257–258.

5. załatwieniu na rachunek zleceniodawcy innych czynności związanych z załadowaniem na środek dowozowy, dowozem, wyładowaniem i dostarczeniem przesyłki.

Umowa spedycji należąca do umów o świadczenie usług, wykazuje wiele cech wspólnych z innymi instytucjami prawa cywilnego tej samej kategorii. W polskim prawie cywilnym umowa spedycji zbliżona jest najbardziej do umowy zlecenia, ponieważ treścią obu tych umów jest dokonanie określonych czynności za zleceniodawcę. Podstawowa różnica między obiema umowami polega głównie na tym, że umowa zlecenia dotyczy wykonania wyłącznie określonej czynności prawnej (art. 734 Kodeksu Cywilnego), natomiast umowa spedycji może dotyczyć wykonania w sposób właściwie zorganizowany zarówno czynności prawnych, jak też określonych czynności faktycznych (np. przeładunku, przewożenia przesyłki, zmiany lub naprawy opakowania itp.). Realizacja tych czynności w sposób zorganizowany polega głównie na wykonywaniu ich we właściwej kolejności, wynikającej ze znajomości zasad funkcjonowania transportu. Dochodzenie roszczeń z tytułu umowy spedycji międzynarodowej regulują przepisy szczególne (na przykład postanowienia OPWS 2010) oraz Kodeks Cywilny (przede wszystkim art. 803 i 804), chyba że strony wyraźnie zastrzegą w umowie niestosowanie tych warunków.⁵

Na rysunku na następnej stronie przedstawiono przykład uproszczonej umowy spedycji.

Obowiązki spedytora

Spedytor powinien wykonywać swoje obowiązki z należytą starannością, zapobiegającą powstaniu szkody. Do jego podstawowych obowiązków zaliczamy⁶:

- **wykonywanie poleceń zawartych w zleceniu spedycyjnym** (wysłanie i/lub odbiór przesyłki, opracowanie koncepcji zorganizowania procesu transportowego, sporządzenie i skompletowanie dokumentacji, udzielenie zleceń na przewóz, przeładunek, składowanie, kontrolę, oclenie towaru, itp.);
- **podejmowanie starań potrzebnych do wyegzekwowania nienależnie pobranych sum z tytułu przewoźnego i innych należności**, które mają związek z wykonywaną przez niego umową;
- **podejmowanie czynności mających na celu zabezpieczenie praw zleceniodawcy** lub osoby przez niego wskazanej w stosunku do przewoźników, innych spedytorów oraz innych podmiotów w przypadku powstania szkód, stwierdzonych w trakcie realizacji procesu transportowego.

---

⁵ W spedycji krajowej na tryb dochodzenia roszczeń mogą składać się dwa etapy: obligatoryjne postępowanie reklamacyjne i ewentualnie postępowanie przed sądem albo komisją arbitrażową, jeżeli to pierwsze postępowanie nie przyniosło oczekiwanych rezultatów dla występującego z reklamacją.

⁶ A. Salomon, *Spedycja w handlu morskim. Procedury i dokumenty*, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2003, s.28.

UPROSZCZONA UMOWA SPEDYCJI zawarta w dniu .....

Stronami umowy są:

I. ...., działający przez ....., zwany w treści umowy Zleceniodawcą.
 II. ...., działający przez ....., zwany w treści umowy Spedytorem.

(§ 1) Przedmiotem niniejszej umowy są usługi spedycyjne, które świadczy Spedytor na rzecz Zleceniodawcy przy przewozach na terenie Kraju.

(§ 2) Zakres świadczonych przez Spedytora usług Spedycyjnych obejmować będzie:

1. Udzielenie fachowego poradnictwa w przedmiocie warunków przewozu wyboru trasy środka transportu oraz w zakresie cen.
2. Czynności przygotowujące przesyłkę do przewozu (opakowanie, ważenie, liczenie, znakowanie).
3. Dostawę przesyłki do miejsca przekazania na główny środek transportu.
4. Sporządzenie dokumentów przewozowych.
5. Zawarcie z przewoźnikiem umowy przewozu.
6. Ubezpieczenie przesyłki na okres przewozu.
7. Dokonanie przewozu przesyłki.
8. Opieka nad przesyłką w drodze.
9. Odbiór przesyłki w miejscu przeznaczenia.
10. Składowanie przesyłek.
11. Dostarczenie przesyłki do wskazanego przez Zleceniodawcę odbiorcy.
12. Podjęcie należności za dostarczony towar.
13. Przeprowadzenie rozliczenia z przewoźnikiem za wykonaną usługę transportową.
14. Podejmowanie czynności w celu uzyskania zwrotu nienależnie pobranych sum z tytułu przewoźnego i innych niesłusznie pobranych kwot związanych z wykonywaniem umowy.
15. Podejmowanie odpowiednich, właściwych czynności dla zabezpieczenia praw Zleceniodawcy w stosunku do przewoźnika i innych Spedytorów w przypadku powstania szkody w trakcie realizacji transportu.
16. Zawiadomienie Zleceniodawcy o przewidywanych lub zaistniałych już przeszkodach w przewozie.

(§ 3) Zleceniodawca zobowiązuje się wobec Spedytora do:

1. Udzielenia wszelkich niezbędnych informacji potrzebnych Spedytorowi do zorganizowania procesu przemieszczenia towaru.
2. Wydania Spedytorowi przesyłki w ustalonym miejscu i czasie.
3. Wydania Spedytorowi wszelkich dokumentów wymaganych przez odpowiednie przepisy.
4. Zwrotu wydatków, które Spedytor musiał ponieść w celu należytego wykonania zlecenia.
5. Zapłacenia Spedytorowi wynagrodzenia w formie prowizji Spedycyjnej.

(§ 4) Spedytor ponosi odpowiedzialność wobec zleceniodawcy za:

1. Utratę lub całkowite zaginięcie przesyłki,
2. Utratę lub częściowe zaginięcie przesyłki,
3. Uszkodzenie przesyłki,
4. Zwiokę wykonania zlecenia,
5. Szkodę wynikłą z nieudzielenia informacji lub błędną informacją,
6. Za wybór i działalność przewoźników i dalszych spedytorów, którymi się posługuje przy wykonywaniu niniejszej umowy.

(§ 5) W celu zabezpieczenia interesu stron wynikających ze specyfiki przewiezonego towaru, dodatkowe postanowienia zamieszczone będą w załączniku, który stanowi integralną część umowy.

(§ 6) Umowa obowiązuje od dnia podpisania do dnia .....

(§ 7) Umowa może być rozwiązana z zachowaniem ..... miesięcznego wypowiedzenia.

(§ 8) Zmiany i uzupełnienia umowy wymagają aneksu w formie pisemnej.

(§ 9) Spory wynikłe z wykonywania umowy strony poddają rozstrzygnięciu właściwych sądów powszechnych wg przepisów Kodeksu Cywilnego.

.....

podpis Spedytora
podpis Zleceniodawcy

Rysunek 1   Przykład umowy spedycji.

Źródło: Opracowanie własne.

1.4.2. Prawa spedytora

Zleceniodawca może wskazać spedytorowi sposób, w jaki życzy sobie, aby przewóz jego przesyłki został wykonany. Jeżeli tego nie uczyni, **spedytor ma prawo**, a jednocześnie obowiązek **wyboru właściwych środków transportu, przewoźników i drogi przewozu**.

Spedytor ma prawo samodzielnie dokonać przewozu, wstępując w prawa i obowiązki przewoźnika, bez konieczności uzyskania dodatkowego zlecenia czy upoważnienia od zleceniodawcy. Zleceniodawca jednak może zakazać

spedytorowi wykonania przewozu, wskazując na konkretnego przewoźnika. A więc spedytor, zgodnie z tym co powiedziano wcześniej, wykonując samodzielnie przewóz, czyni to wyłącznie na podstawie umowy spedycji, nie zawierając żadnej odrębnej umowy przewozu.

Spedytor ma prawo do zastawu, zabezpieczającego roszczenia do prowizji oraz zwrotu innych wydatków, dopóki przesyłka znajduje się u spedytora lub osoby, która ją dzierży w jego imieniu, lub też wówczas, gdy spedytor może nią rozporządzać na podstawie posiadanych dokumentów. Prawo zastawu wiąże się nie tylko zdaną operacją spedycyjną, ale dotyczy również roszczeń, które powstały w związku z inną operacją spedycyjną. Dotyczy więc każdej innej przesyłki powierzonych mu przez tego samego zleceniodawcę. Ustawowe prawo zastawu na przesyłce nie znajduje zastosowania, gdy dającym zlecenie spedycyjne jest organ administracji i państwowej.

Spedytor międzynarodowy ma prawo powierzania wykonania poszczególnych czynności innym spedytorom (tzw. subspedytorom), i to nawet bez uprzedzania o tym zleceniodawcy. Tak zwany spedytor główny jest wówczas odpowiedzialny za spedytorów dalszych (subspedytorów).

Spedytor międzynarodowy w trakcie realizacji operacji spedycyjnej działa za zleceniodawcę we własnym imieniu, co oznacza, że skutki prawne wynikające z wykonanych przez niego czynności dotyczą bezpośrednio jego osoby.

1.4.3. Odpowiedzialność spedytora

Spedytor odpowiada za szkody wynikłe z: **utraty** (czyli całkowitego zaginięcia przesyłki), **ubytku** (czyli zaginięcia części przesyłki), **uszkodzenia przesyłki** i/lub **zwłoki w wykonaniu zlecenia**.

Odpowiedzialność spedytora za straty powstałe w wyniku trzech pierwszych zdarzeń obejmuje:

- według art. 801 Kodeksu Cywilnego – czas od przyjęcia przesyłki aż do wydania jej przewoźnikowi, dalszemu spedytorowi, zleceniodawcy lub osobie przez niego wskazanej;
- według OPWS 2010 – czas od przyjęcia towaru do chwili wydania go przewoźnikowi, przedsiębiorcy składowemu, przeładunkowemu lub innemu przedsiębiorcy biorącemu udział w wykonaniu zlecenia.

Tak więc odpowiedzialność spedytora według postanowień kodeksu cywilnego jest szersza niż według Ogólnych Polskich Warunków Spedycyjnych. Spedytor ponosi odpowiedzialność za ładunek tylko przez okres sprawowania pieczy nad ładunkiem. W praktyce trudno jest ustalić, kiedy spedytor sprawuje pieczę nad ładunkiem, przyjęcie bowiem ładunku od jednego podmiotu łączy się zazwyczaj z przekazaniem ładunku następnemu podmiotowi. Sytuacja jest jasna tylko wówczas, gdy spedytor przyjmuje ładunek do własnego magazynu lub dokonuje przewozu własnym środkiem transportowym.

Odpowiedzialność spedytora międzynarodowego za powstałe szkody ma charakter kontraktowy, opiera się na zasadzie winy domniemanej, z możliwością przeprowadzenia przez spedytora ekskulpacji. Zgodnie bowiem z art. 471 Kodeksu Cywilnego dłużnik (w tym przypadku spedytor) jest zobowiązany do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że jest to następstwem okoliczności, którym spedytor nie mógł zapobiec pomimo wykonywania zleconych czynności z należytą starannością. Ciężar udowodnienia, że okoliczności te faktycznie występowały, spoczywa na dłużniku, czyli na spedytorze. Spedytor nie ponosi odpowiedzialności za tzw. ubytki własne, czyli ubytki nie przekraczające granic ustalonych we właściwych przepisach, a w razie braku takich przepisów – granic zwyczajowo przyjętych.

Odpowiedzialność spedytora jest także wyłączona w przypadku powstania szkód w przesyłce zawierającej rzeczy szczególnie cenne, jeżeli nie został dokładnie poinformowany przez zleceniodawcę o zawartości przesyłki. O zwłocę

zawinionej przez spedytora można mówić tylko wtedy, gdy opóźnienie w wykonaniu usługi spedycyjnej będzie następstwem tylko takich okoliczności, za które odpowiada spedytor. A więc chodzi tu o czynności wykonywane wyłącznie przez spedytora w odpowiednim terminie i kolejności.

Spedytor nie ponosi odpowiedzialności za udzielone zleceniodawcy porady, jeżeli udzielił ich według swej najlepszej wiedzy. Spedytor natomiast odpowiada za szkody wynikłe z nieudzielenia informacji, opóźnionego jej udzielenia lub informacji wyraźnie błędnej. Spedytor nie ponosi winy za ich działania lub zaniechania podwykonawców, ale jedynie za ich wybór. Wybór ten zresztą musi być dokonany z należytą starannością. W praktyce trudno uznać jakikolwiek wybór za wadliwy, i to ponadto w sposób zawiniony. Odpowiedzialność spedytora za podwykonawców jest w Kodeksie Cywilnym zróżnicowana w zależności od osoby podwykonawcy. Brak winy w wyborze po stronie spedytora głównego zwalnia go całkowicie od odpowiedzialności, ale tylko za szkody wyrządzone przez przewoźników i dalszych spedytorów. Za szkody wyrządzone w sposób zawiniony przez innych podwykonawców (np. przez przedsiębiorstwa składowe czy przeładunkowe) spedytor główny odpowiada bez względu na to, czy wybór tych podwykonawców jest jego winą. Natomiast zgodnie z postanowieniami OPWS spedytor nie odpowiada za przewoźników, przedsiębiorstwa składowe, przeładunkowe, spedytorów dalszych i innych przedsiębiorców, którym powierza wykonanie poszczególnych czynności, jeżeli udowodnił, że nie ponosi winy w ich wyborze.

Górną granicą odszkodowania za szkodę powstałą w wyniku utraty, ubytku lub uszkodzenia jest, zgodnie z art. 801 Kodeksu Cywilnego, zwykła wartość przesyłki, chyba że szkoda wynikła z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa spedytora. Kodeks Cywilny nie wprowadza jednak żadnych ograniczeń w odniesieniu do rekompensaty innego rodzaju szkód, jakie mogą wyniknąć z powodu niewykonania przez spedytora jego obowiązków, na przykład w skutek zwłoki w wykonaniu umowy. Kontrahent spedytora może domagać się wówczas pełnego ich pokrycia.

Odmiennie jednak kwestię tę regulują OPWS 2010. Spedytor jest tu zobowiązany do odszkodowania, jeżeli szkoda wynikła z utraty, ubytku lub uszkodzenia towaru, a także wówczas, gdy powstała jako normalne następstwo opóźnienia wykonania zlecenia. Wypłacone przez spedytora odszkodowanie, należne osobie uprawnionej z tytułu zawartej umowy spedycji, ograniczone jest do zwykłej wartości towaru, określonej w fakturze handlowej, a w razie jej braku, określonej w kolejności na podstawie ceny giełdowej, rynkowej lub w oparciu o normalną wartość rzeczy tego samego rodzaju i jakości. W żadnym przypadku jednak wypłacone przez spedytora odszkodowanie nie może przekroczyć kwoty 2 SDR za 1 kilogram wagi brutto przesyłki brakującej lub uszkodzonej, a łącznie – kwoty 50000 SDR za każde zdarzenie, chyba że od osoby, za którą spedytor ponosi odpowiedzialność, uzyskane zostanie odszkodowanie w kwocie wyższej.⁷ Wynikające z umowy spedycji roszczenia przeciwko spedytorowi przedawniają się z upływem jednego roku.

---

⁷ Aktualną wartość SDR ustala się na podstawie kursu, notowanego i publikowanego przez NBP w dacie powstania szkody, <http://www.nbp.pl/kursy/kursya.html> (2014-09-20).